

Holt kertem társasága

A fent és a lent. Közte a ház: szívközep. Oldalt megereszkedett, rozsdás drótkerítések há-
lója, lyukakkal; átmászhatók, átjárhatók. A szomszédos kertek jobbról és balról. Teraszos-
lépcsős emelkedés, süllyedés térben, időben; minden terasz egy-egy túllréteg. Gézcsapdába
tapadt időszilánkok. Gubancos útvesztő; sehová, sosem, mindig, ugyanoda.

Legalul, ásítóan sötét nyiladék határán zárhatatlan, feketés-rozsdás kertkapu. Alsó harmada
horpadt vaslemez, fölötté kerítésrács, X-alakú keresztpánttal, tetején kovácsolt, szimmetrikus
tulipánivek; az alsó lemez és a rácsos rész közepén sugaras, szintén kovácsolt rózsatányér
(napkorong?). A kapun nincsen kilincs, a zárja üres, fülbemászók tanyája; mindig nyitva áll.
Fölötté, a terméskő fallal megtámasztott, soklépcsős benyíló fölött, amelyet a kapu zár le (illet-
ve nyit ki a meredek Rügy utca felé), tavasztól télig dúsan burjánzó televény virul; fű, virágok:
ibolya, nefelejcs és harangvirág, tulipán, obszcén nőszirm, sápadt szívű hófény, sugaras szel-
lőrőzsa, csipkebokor, elvadult rózsalugas, kék meténg, sárgakelyhű nárcisz. Azúr csillagvirág,
báronyos nyuszifül, fűrtös gyöngyike. Es névtelen, tiszavirág életű mezei tündöklés, nyílás
és hervadás. Hézagos terméskő lépcsőfokok, foghíjas sziklakert, kövirőzsa, darázs-fészek. És a
fák, a fák: égig érő dió, vékonytörzsű mandula, sudár jegenyék, magányos sárgabarack. Bok-
ros mogyoró, satnyuló szilva és cseresznye: keserű. Meg ribizli és tüskés vadszeder. És a
ház előtt, az udvarnyi terasz szürke támfalánál reszelős, lapátfüllű, ezüstágú füge, fűrtös orgo-
na. Többszárnyas üvegajtók előtt eltolható fehér rács, közvetlenül előtte is fa: fehér akác. A
házközépnél még egy: fekete szeder.

Fehér keresztvács mellett is, a szobák ablakán. (Gyakran visszatérő álmod: bentről nézel
ki, a sötétbe; odakinn valaki áll, csak néz befelé, mozdulatlanul, fenyegetőn.)

Vajon miért, miért, hogy a kert lenti, alvilági talpazata gazdag igazán, a bujaságig? Mert
ide gyülik, itt üledik meg a hajnali harmat, az eső, a lezúduló víz? S véletlen-e, hogy amint
feljebb érsz, egyre gyérebb, szegényesebb a televény?

A ház: vakolatbőrt vedlő, sárgaságtól sápadó, meszesedő tömb, amelyet megtámaszt
a nagy udvarterasz előttetek. A felső lakás bejáratának szintjén – ha fölfelé mész, balról, a men-
tabokrok fölött – nyáron árnyas, enyhet adó, terebélyes diófa öles törzse fogad, rezgő koronája,
kerek vasasztalos, csőszékes pihenője közepén terpeszkedik, hogy aztán fölötté – még mindig
balról –, csak a kiéve hervadó ültetvények, a felső mogyoróbokor sátra és az utolsó mandu-
lafa árvalkodják. Jobbról meg a romos, gazos, örökre beesett üvegű virágház, a titokzatos,
pókok lakta, szerszámok nélküli szerszámkamra éktelenkedik (*dili, hopp, dili, hopp*, szaval-
tatók kórusban ti, a kicsik, a nagy, legalább tizennégy éves Gina vezényletére; a *dili*-re ki-ki
elengedte, majd a *hopp*-ra elkapta az addig markában szorongatott követ: ez volt a kísértet- és
Szúmanó-riasztó rituálé, mert a kamrában kísértetek tanyáztak, és ott lakott a Szúmanó is, a
folyvást percegő). Mielőtt felérnél a legfelső, az utca szintjét folytató földteraszra, ahol mindig
elvakít a fény, a csupasz, fekete, ép és ívelt tüskesorban végződő, átmászhatatlan kerítés, meg-
álljt parancsol a folyton zárt, kétszárnyas kapu. Dísztelen.

De indulj neki, járd körül újra a kertet. Lentről fel, föntről alá. A Rügy utcától az Endródi
Sándor utcáig és vissza. Ha megmászad a domboldalt, vagy a szomszédból, a Kisertről, az
iskolából vagy a Bimbó úti kisközérből, esetleg a Pasaréti téri nagybolttól, netán a kiserdei
portyákról hazaértél, jó volt szusszanni egyet ott, a lenti a kapumélyedésben. A barlangos, a
vadsókatól többméteres hajkoronát viselő belépő bő teret engedett a képzeletednek: vajon kit,
mit találsz a homályos torokban, csókolózó szerelmeseket, sötétképpű, gyerekekre leső ósze-
rest, bádogoscigányt, hőscincért, macskát vagy kóbor ebet? Vagy csak a csend vár a fölfelé
caplatás zaja után, hogy figyelmeztessen: határra értél, innen saját birodalmad vár; a kert, a
ház, az otthon. A kövezett kapualj mellett, kívül, az utca felé furcsa, kőből rakott odúféle la-
pult; elképzelnél sem tudtad, mi végre. Kutyaház? Ülőke, pihenő az érkezőnek, hogy kifújhassa
magát, mielőtt a százalványos lépcső megmászására indul? Sokszor beletúrtál, hátha odarejttet
kincse, titkos üzenetre bukkansz, de lomha gilisztánál, bogaragnál, száraz avarnál, illatos ga-
zoknál egyebet sosem találtál.

Mikor a kapuhoz ereszkedő lépcsőt s a fölé boruló diófát elhagytad (egy hatalmas vihar
valamelyik nyáron kicsavarta, rádöntötte a kerítésre, s ti, a kisebb nővéred, a házban lakó
testvérpár meg a szomszéd gyerekek élvezettel vettétek birtokba a váratlanul megnyílt hidat:
rajta máskáltaatok oda s vissza a két kert között, a lépcsőjárast megspórolva. Ez alatt a diófa
alatt pisilted le apáddal egy havas téli napon a szomszéd kerítést, „repülőzünk, repülőzünk”,
mondta nevetve); egyszóval a diófa fölött derékszögben balra forduló földes-köves kerti
úton az első széles teraszlapályra érve, ha csak tehetted, letértél balra, hogy számba vedd a
valamikor gondozott, akkorra már jócskán elvadult alsó kert csendes létének jól ismert, még-
is mindig új részleteit: a Ringót, az elhagyatott rózsalugast, a vízórát, a cseresznyefát meg a
darázs-fészekes támfalat.

Ember ritkán zavarja meg szemlélődésedet; a házban olyan kevesen laknak, hogy kicsi a
valószínűsége a találkozásnak; a fölöttetek élő család különben is a felső kaput használja in-
kább, s napközben legfeljebb a két gyerek, a nagyszülők és Annus, a „háztartási alkalmazott” –
vagyis a cseléd – lehet otthon. Az év minden szakában akad nézni való ott lent, de a május végi,
verőfényes hetek látványosak igazán. A teret a leghatalmasabb diófa uralja (ez a Ringó, de oda

Csuday Csaba

(1944, Kassa):
költő, prózaíró, a spanyol
nyelvű irodalmak
kutatója és fordítója.
1974-től a *Nagyvilág*
rovatvezetője. A *Magyar*
Művészet szerkesztője.
1996 és 2011 között
a PPKE oktatója,
tanszékvezetője.
Nyugalmazott egyetemi
docens. A Magyar
Írószövetség rendes,
az MTA és az MMA
közttestületi tagja.
Esszéket 2014-en
jelent meg a Nap
Kiadónál *Fantaszlikum*,
mágia, valóság
címmel. Gyűjteményes
verseskötetének kiadása
szerepel a Magyar Napló
idei kiadói tervében.

Csuday Csaba 1990
és 1995 között
diplomataként dolgozott
Madridban. 2004-ben
a Spanyol Polgári
Érdemrend komturja,
2014-ben a Magyar
Érdemrend tisztikeresztje
kitüntetésben részesült.

A novellát kísérő kép a
szerző forrásmegjelölése
alapiján María Luis de la
Mota és Juan Mota A kert
című objektje.

inkább csak akkor érdemes felmászni a pilótaszékül szolgáló ágelágzásig, ha K, a felső család veled egykorú fia is veled van, mert ez az igazi élvezet: ki tud messzebbre szállni, ringani az ággal). Itt, a diófa lábánál tudtad meg egyszer K mindent (jobban) tudó nővérétől, hogyan lesz a gyerek. Úgy, hogy a férfi belepisil a nő puncijába, világosított föl Zs. Később kiderült persze az osztálytársaidtól, hogy nem egészen így történik, s hogy mi és hogyan kerül oda gyerekcsinálónak. Az, amit pár év múlva rendszeresen termeltél te is éjjelente, furcsa álmok kíséretében. Ilyenkor frászban voltál napokig: ha ez így megy tovább, nem lehet gyereked, mert amitől lesz, kifogy – rémüldöztél.

Tovább, felfelé: alapélmények. Jobbra: a ház másik oldala mellett felvezető foghíjas lépcső, ahol háromévesen a homlokodra estél, ahol később a szomszéd P betörte a fejed egy féltéglával; apád lerohant, megpofozta; aztán apád, még egyszer, amikor elvitte az ÁVH, majd váratlanul felbukkant; a kép, amint a jobb oldali lépcsőről felmászva – mindig ott jött föl, talán, hogy rövidítse az utat, talán, mert szeretett falat mászni – átugrik a vastag csókorláton; szakállas feje képzeletben egyenesen az ÁVH pincéjéből bukkant elő, a semmiből hazaérve. Nagy öröm. A fehér akác éppen virágzik.

Jobbra, a szomszédban, alattatok, a tieteknél jóval nagyobb, csaknem bérháznyi villa. Lakói kisemberek: öt család, három szinten: katona, postás, cipész, munkás; az alagsori, egyetlen pincehelyiségben Grehmenék, nyolcan (sosem jutott eszedbe, hogy feltedd a kérdést: ezek az egyszerű népek vajon hogyan kerültek oda, arra az „úri” helyre? A két háború között bizonyos T család lakta a villát, Takács, Tukacs vagy ilyesmi; nyilván Nyugatra távoztak. De miért épp azoknak utalta ki a Tanács, akiknek kiutalta, és milyen alapon?). A háztól feljebb a fészerpaddás, az őszibarackos, amit, barackéréskor kéjjel dézsmáltatok. Később a kukkolások: vetkőző lányok az ablakfüggönyök mögött; K. Éva vörös fanbundája, amint a lavorból mosakszik, T. Mari észveszejtő alakja, N. Mari telt mellei. Amelyeket fülledt nyári esteken a konyhaablakuk előtt, a lépcső tetején trónoló kő virágtartó mellett vagy az illatozó rózsalugasban hagyott is (és nem csak neked) markolászni. És a Tanár. Angolt tanított egy főiskolán, agglegény volt és festett is. A tanítványai jártak hozzá modellt állni, ülni, és feküdtek is, persze, lefeküdtek a tanár úrral (mindenki csak Béluskának hívta, mi is, egymás közt), mi meg az ablakához támasztott létráról lestük, látunk-e valamit az aktusból a redőny résein át.

Baloldalt, a bal szomszédság egész kis falu: három pici ház a Rügy és az Endrődi Sándor utca közti saroktelken; három rokon mesterember: asztalos, lakatos, ács. Munkásarisztokrácia? Ők saját maguk építették az otthonukat, de vajon miből vették a telket, miből futotta az építkezésre? G néni, K néni, a nagy közös játékok a lányukkal és a többiekkel, esőben, a G néni verandáján; G néniéknél a cimbalom, Aéknál a farkaskutya. Kerítés választotta el a kertrészt, a kutyát, a rokonokat. Szintén balról, a házatok vonalában, de már a ti kertetekben a mángorló (egyik ujjadat egyszer összelapította, mert K megforgatta a nagy kereket a két hosszú henger végén, mikor ujjad épp a fogaskerekek között volt).

Legfelül: semmi, csak a sivár plató a mindig zárt, kétszárnyas, dísztelen kapu mellett, meg a vadsóskaival befutott kerítés. A gyerekkórus, ha párocska jött: „két szerelmes pár, mindig együtt jár, csak akkor kéreget, ha lopni nem lehet”. Olykor az ószeres: „Ószeres! Cipőt, ruhát, képet, bundát, mindent veszek! Ószeres!” Az alsó szinten, melletetek lakó, a mosókonyha és az egyetlen szobátok közötti kazánszoba albérlője, Mária néni, aki mindig ott fenn, a sóskaival befutott kerítés takarásában napozik meztelen, egy fehér lepedő mögött; te kúszva, hangtalan közelítesz, ő tudja, hogy ott vagy, de úgy tesz, mintha nem tudná. Kicsit lógnak a mellei.

(A kert és a ház együttesét a 60-as évek második felében vette meg a régi tulajdonostól – ez külön rejtély, hogy nem államosították 45 után –, akinek, ha jól emlékszem, havi 50, azaz ötven forint lakbért fizettünk a villa első szintjén szükségből kialakított szobakonyhás, komfort nélküli lakrészünkért, amiben eleinte hatan laktunk: a szüleim, és mi négyen, testvérek, egy tollseprűgyártó kisiparos, a VII. kerületből. A házon, amiben nagy lakást kaptunk a bérletünkért cserébe, még sokáig ott díszelgett a cégtáblája: „Ne dobja el használt nyelét, újra megkötjük a fejét”. Ő aztán előbb az alsó kertet adta el, amin ronda, háromszintes kocka épült. Később, talán már a 80-as években, a házat is lebontották; ma egy stílustalan ikerház látható a helyén. Az Endrődi Sándor utcai kerítés átláthatatlan tükörfal, a postaládán orosz nevek olvashatók...).